

Kirsi Kellokangas, Jarno Kortesus, Anu Laitila, Nelli Sviili

INFODEMIAT - EPI- JA PANDEMIAT JA INFORMAATIOVAIKUTTAMINEN

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
INFORMAATIOTEKNOLOGIAN TIEDEKUNTA
2020

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	3
2	INFODEMIA	4
2.1	Infodemia	4
2.2	Tavoitteet	4
2.3	Infodemian ennaltaehkäisy ja torjunta	5
3	INFODEMIAN LEVIÄMINEN	9
3.1	Venäjä disinformaation levittäjänä	10
3.2	Väärä tieto voi tappaa	12
4	JOHTOPÄÄTÖKSET	14

1 JOHDANTO

Tämä on KYBS7022 Informaatiovaikuttamisen keskeisiä kysymyksiä – kurssin harjoitustyö, jonka tavoitteena on tutustua infodemiaan ja informaatiovaikuttamiseen. Harjoitustyön tuloksena tuotettiin raportti ja podcast omina itsenäisinä kokonaisuuksinaan.

Infodemia on nostettu esiin erityisesti Maailman terveysjärjestön WHO:n toimesta. Infodemia on pahentanut koronaviruspandemian aikaansaamaa globaalia hätätilaa, minkä vuoksi se on noussut myös julkiseen keskusteluun. Tämän raportin tavoitteena on tarkastella infodemiaa ilmiönä ja pyrkiä hahmottamaan sen taustalla vaikuttavia toimijoita. Lisäksi tutkitaan, mitkä ovat levittäjien tavoitteet ja motiivit sekä kehen he yrittävät vaikuttaa. Etsimme esimerkkejä väärän tiedon vaikutuksista tavallisten ihmisten elämään.

”Infodemat – epi- ja pandemiat ja informaatiovaikuttaminen” käsitteisiin perehdytään tieteellisten lähteiden ja kahden haastattelun perusteella. Haasteltavana on viestinnän asiantuntija Christina Forsgård ja Venäjään erikoistunut suomalainen toimittaja Erkki Mikkonen.

Harjoitustyö on tehty ryhmätyönä Teams -ympäristössä hyödyntäen myös Zoomia ja Google HangOutia.

Avainsanoja ovat informaatiovaikuttaminen, epidemia, infodemia ja informaatiodemia.

2 INFODEMIA

2.1 Infodemia

Vuoden 2019 lopulla lähti leviämään kaksi epidemiaa, joista on muodostunut pandemioita vuoden 2020 alussa: Covid-19 -virus ja sen mukana levinnyt infodemia ovat vallanneet maailmaa. Infodemialla tarkoitetaan tietoepidemiaa, joka perustuu valheelliseen ja vääristelyyn tietoon ja aiheuttaa sosiaalista häiriötä laajalla alueella (mm. Rothkopf, 2003; Suomen Kuvalehti, 2020; The Lancet, 2020).

Infodemia sanaa on käytetty jo ennen koronavirusta. Vuonna 2003 maailmaa kurittivat SARS-viruksen aiheuttama pandemia ja siihen liittyvä väärän tiedon leviäminen. Amerikkalainen kansainvälisten suhteiden professori David J. Rothkopf kirjoitti vuonna 2003 The Washington Postille artikkelin, jossa hän pohti SARS-uutisointiin liittyvää virheellistä uutisointia kutsuen sitä infodemiaksi. Artikkelissa Rothkopf nosti esiin huolensa infodemian vaikutuksista ja vaikeuden hallita sitä. Infodemiassa tosiseikat sekoitetaan ihmisten pelkoihin ja vallitseviin huhuihin luoden tunteisiin herättävää, pelottavaa uutisointia, jolla pyritään manipuloimaan ihmisten ajattelua ja toimintaa sekä laukaisemaan irrationaalista käyttäytymistä ja paniikkia. Nykyaikana tietotekniikka ja sosiaalinen media tekevät infodemioiden virulenssia tehden leviämisestä vaivatonta ja nopeaa. Rothkopf toteaa, että jos tieto on tauti, tieto on myös sen taudin parannuskeino. (Rothkopf, 2003.)

Suomen Kuvalehti (2020) kertoo maaliskuun lopussa julkaistussa artikkelissaan, kuinka koronapandemia on synnyttänyt paljon virukseen liittyviä huhuja, valeuutisia, vääriä ja ristiriitaisia tietoja, disinformaatiota, propagandaa ja salaliittoteorioita. Disinformaatiossa on kerrottu, kuinka virus on saanut alkunsa laboratoriossa ja sen luojaksi on syytetty mm. Kiinaa, Britanniaa, Latviaa ja Natoa. Näiden kaikkien levittämisen tarkoituksena on aiheuttaa epäluuloa, paniikkia ja hämmennystä, kärjistää meneillään olevaa kriisiä, heikentää muiden maiden asemaa sekä vähentää luottamusta maiden hallintoa ja terveydenhuoltoa kohtaan.

2.2 Tavoitteet

Infodemioiden taustalla on tarkoituksenmukainen vaikuttaminen ja vaikuttajan tavoitteet vaihtelevat yleensä viestin levittäjästä. Valtiollisella toimijalla voi olla hyvinkin erilaiset motivaattorit kuin salaliittoteoreetikolla.

Valtiollisen toimijoiden toimesta infodemioiden avulla pyritään esimerkiksi aiheuttamaan ihmisissä pelkoa ja irrationaalista käyttäytymistä, joiden avulla saadaan siirretyksi kansan mielenkiinto pois tärkeistä taustalla olevista ongelmista liittyen infrastruktuuriin, hallituksiin tai muihin merkittäviin yhteiskunnallisiin haasteisiin. Esimerkiksi SARS-pandemian aikainen infodemia vaikutti negatiivisesti monen aasialaisen valtion talouteen. Ihmisten ajatteluun, tiedonkäsittelykykyyn ja medianlukutaitoon vaikuttaa merkittävästi monet tekijät,

kuten sosioekonominen asema, koulutushistoria, vallitseva poliittinen kulttuuri sekä maan tapakulttuuri. Yhtä lailla yksityishenkilöt kuin virkamiehet ja poliitikot ovat alttiita infodemioille. (Rothkopf, 2003.)

Väärän tiedon ja puolittotuuksien levittämällä Venäjä aiheuttaa sekaan nusta ja epävakautta. Yhtenä suurena tavoitteena on herättää epäluottamusta länsimaissa ja polarisoida yhteiskuntaa niin eri valtioiden kesken kuin sisäisesti valtioiden kansalaisten kesken. Venäjän liikkeelle laittamia narratiiveja on liikkeellä useita, koska tavoitteena on, että jokaiselle saataisiin omaan maailmankuvaan sopiva viesti. (Oksanen, P. & Sundbom, H. 2020).

Venäjän informaatiovaikuttamisen strategia on saada kansainvälinen media levittämään Venäjän kertomusta, narratiivia. Strategisilla kertomuksillaan Venäjä tavoittelee vahvan valtion ja Euroopan suurvallan leimaa, jolla on suuri sotilaallinen voima. Kertomukset ovat tehokas keino kansallisen identiteetin muodostamiseen ja ne myös laillistavat vallankäytön toimet. (Hellmanin ja Wagnssonin, 2017)

Christina Forsgård mainitsee haastattelussaan myös 5G salaliittoteorioiden yhdeksi tavoitteeksi luoda ennakkoluuloja uusia teknologioita kohtaan. Salaliittoteorioiden taustalla voi olla myös esimerkiksi pelkästään rahallinen motivaattori. Rahallista hyötyä voi saada mainostuotoina, kun verkkosivuille saadaan ohjattua ihmisiä lukemaan artikkeleita tai parannuskeinoja tarjoavat tahot saavat tulonsa tuotteiden myynnistä ja/tai sen edistämisestä.

Venäjällä taloudellista hyötyä on saanut myös kaupat, koska levitetyn misinformationin takia inkiväärin ja sitruunoiden hinta on moninkertaistunut suuren kysynnän vuoksi. Inkiväärisitruunaveden on kerrottu ehkäisevän koronatautintoja. (Mikkonen, 2020)

2.3 Infodemian ennaltaehkäisy ja torjunta

Covid-19 -viruspandemian yhteydessä on pohdittu oikea-aikaisen ja tarkoituksenmukaisen tiedon levittämistä epidemioiden ja pandemian ehkäisyssä. Infemioiden ehkäisy ja hallinta vaatii useiden eritasoisten toimijoiden osallisuutta. Hua ja Shaw (2020) ovat todenneet tutkimuksessaan Kiinan Covid-19 -epidemia-tilanteen kehittymisestä, että oikeiden tietojen saaminen oli keskeinen virusepidemian leviämistä estävä avaintoimenpide. Kiinan korkein oikeus määritteli 25.1.2020 valeuutisten levittämisen rangaistavaksi teoksi. Lisäksi Tencent loi huhujen paljastamiseen keskittyneen verkkosivuston nimeltään *Rumors exposed website*. Nämä toimenpiteet ovat tutkijoiden mukaan vähentäneet merkittävästi infodemian, huhujen ja valeuutisten leviämistä Kiinassa. (Hua & Shaw, 2020.)

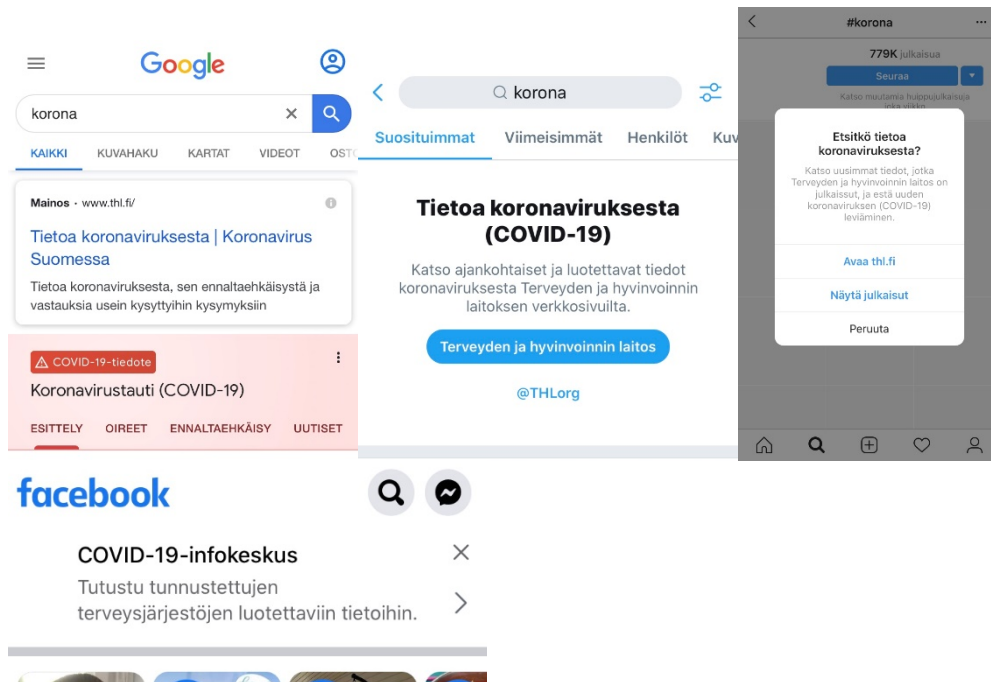
Koronaviruspandemian seurauksena on syntynyt globaali kansanterveydellinen hätätila, joka vaikuttaa yksilöiden ja valtioiden talouksiin, sosiaalisiin suhteisiin, psykologisiin tilanteisiin ja kansainvälisiin suhteisiin. Maailman terveysjärjestö WHO on huolissaan infodemiasta, joka pahentaa koronaviruspandemian aikaansaamaa globaalia hätätilaa. Oikea-aikainen ja totuudenmukainen tieto yhdistettynä kansalaisten osallistumiseen ja hyviin hallintotapoihin ovat

keskeisiä toimenpiteitä niin pandemian kuin infodemiankin ennaltaehkäisyssä kuin hallinnassakin. (Hua & Shaw, 2020.)

The Lancet -julkaisussa 15.2.2020 WHO pääjohtaja Tedros Adhanom Ghebreyesus, että koronapaniikkia on torjuttava oikealla tiedolla. Emme taistele vain koronaepidemiaa vastaan, vaan myös infodemiaa vastaan. Sosiaaliseen mediaan on helppo syöttää epätarkkoja tietoja ja salaliittoteorioita. Tällaisena epävarmuuden aikana tarvitaan nopeasti luotettavaa tietoa, tapausten läpinäkyvää tunnistamista, tiedon jakamista ja esteetöntä viestintää. Ne ovat tehokkain keino ennaltaehkäistä paniikkia. (The Lancet 2020).

The Lancet julkaisi 29.2.2020 artikkelin, jossa WHO:n pääjohtajan Tedros Adhanom Ghebreyesusin mukaan infodemia, eli väärän informaation leviäminen sosiaalisen median ja muiden alustojen kautta, on vaara kansanterveydelle. WHO:n riskiviestintäryhmä on avannut epidemioiden tietoverkon (EPI-WIN), jonka tavoitteena on taistella infodemiaa vastaan. WHO:n strategia arkkitehti Sylvie Briandin mukaan jokaiseen viruksen aiheuttamaan kriisiin liittyy infodemia, joka pitää sisällään niin oikeaa kuin väärää tietoa. Briandin mukaan jo keskiajalla oli tämä sama ilmiö, että liikkui paljon väärää tietoa ja huhuja. Ainoa ero keskiaikaan on, että nyt sosiaalisessa mediassa infodemia vahvistuu ja leviää entistä pidemmälle. Tämä aiheuttaa uudenlaisen haasteen, jotta tarjotaan oikeaa tietoa ajoissa. Muuten huhut pääsevät valloilleen. Oikeaa tietoa on saatava kansalaisille nopeasti, jotta he osaavat toimia oikein taudin leviämisen lieventämiseksi. WHO:n sosiaalisen median johtaja Aleksandra Kuzmanovic onkin suoraan yhteydessä Facebookiin, Twitteriin, Pinterestiin, TikTokiin ja kollegoidensa kautta myös kiinalaisiin sosiaalisen median alustoihin taistelllessaan infodemiaa vastaan. Lisäksi he varmistavat, että kun kansalainen hakee covid-19 hakusanalla tietoa Googlestä, heille tulee hakutuloksiin laatikko, joka ohjaa heidät luotettavan tiedon lähteille, esim. heidän terveystietojensa sivulle. Lastenjärjestön UNICEF:n kansanterveysonnettomuuksien päällikkö Carlos Navarro kertoi The Lancetille, että myös perinteisissä tiedotusvälineissä leviää paljon väärää tietoa. Perinteiset mediat käyttävät hyödykseen dramaattisia kuvia esim. liittyen suojavälineiden käyttöön, ja näillä kuvilla antavat väärän viestin tapahtumista. Lontoon korkeakoulujen infektio- ja epidemiologian professori David Heymannin mukaan perinteiset tiedotusvälineet ovat avainasemassa tarjotessaan luotettavaa tietoa suurelle yleisölle, joka sitten toivottavasti jaetaan sosiaalisessa mediassa. (The Lancet 2020).

Alla olevasta kuvista 1 näkyy, kuinka Suomessa sosiaalisen median kanavat ja Googlen hakukone ohjaavat kansalaisia suoraan viranomaisien sivuille tarjoten luotettavaa tietoa koskien koronaa ja taistelua infodemiaa vastaan.

Kuva 1: Korona hakusanalla ilmestyy Googleen, Twitteriin, Instagramiin ja Facebookiin infolaatikko, joka vie suoraan Terveys- ja hyvinvoinnin laitoksen verkkosivuille.

Koronaviruksen nimeämisessä ja siihen liittyvässä tiedotuksessa ei ole ollut yhdenmukaista linjaa, vaan se on ollut monien eri avainsanojen tulvaa. Korona uutisoinnissa on puhuttu muun muassa Wuhanin koronaviruksesta, Kiinan koronaviruksesta ja WH-Human-1 koronaviruksesta. Ihmiset ovat ahkerasti jakaneet näitä uutisia ja näin vaikuttaneet tiedon leviämiseen maailmanlaajuisesti. Kun vääriä, puolueellisia tietoja levitetään riittävän kauan, niin niistä tulee totta. Infodemian torjumiseen tarvitaan vastalääkkeeksi viralliset kansainväliset nimeämiskäytännöt, jotta virallinen, tieteellinen tieto voidaan erottaa disinformaatiosta. Nimeämisellä on myös merkitystä, ettei esimerkiksi tietyt tuotemerkit, kuten corona olut, saa tahattomasti huonoa leimaa. Hyvä nimi on lyhyt, helppo lausua, eikä se leimaa ketään tai mitään. Nimi ei saa tahattomasti provosoida tai aiheuttaa negatiivisia vaikutuksia esimerkiksi Wuhanian tai kiinalaisia kohtaan. Nimi pitää olla neutraali, sosiaalisesti hyväksyttävä ja niin neutraali, että tahattomat kielteiset vaikutukset kansoihin, talouksiin ja ihmisiin voidaan minimoida. Infodemioiden aikaan on tärkeä tunnistaa luotettava tieto. Väärän tiedon kampanjat synnyttävät liioiteltua paniikkia ja muukalaispelkoa taudinaiheuttajasta. (Zhiwen, Zhongliang & Yongfeng 2020).

Yle.fi Oppiminen on julkaissut Vehkoon (2020) artikkelin, Valheenpaljastaja: Tervetuloa infodemian aikaan! Näistä merkeistä tunnistat koronaviruksesta leviättävän väärän tiedon, jossa on listattu neljä hyvää kysymystä, jotka jokaisen kannattaa kysyä itseltään, kun lukee koronavirusta koskevia uutisia ja/tai aikoo jakaa niitä sosiaalisessa mediassa:

- ”1) Kuka tätä informaatiota tuottaa ja millä asiantuntemuksella?
- 2) Mitkä ovat tiedon levittäjän motiivit? Hyötyykö jokin taho tästä?

- 3) Aiheutanko tarpeetonta paniikkia, jos jaan tämän sisällön eteenpäin?
- 4) Pystynkö tarkistamaan tiedot jostakin muusta, luotettavaksi tiedetystä lähteestä?"

3 INFODEMIAN LEVIÄMINEN

Koronavirus on aiheuttanut todellisen infodemian verrattuna aikaisempiin viruksiin, kuten SARSiin ja MERSiin, koska sosiaalinen media ja eri viestintätekniiikan käyttö on kasvanut niistä ajoista. (Forsgård, 2020) Kaikkiin näihin kuitenkin liittyy maailmanlaajuisen paniikin lietsonta ja asioiden liioittelu sosiaalisessa mediassa. Nämä ovat johtaneet väärin tietojen leviämiseen poikkeuksellisen nopeasti sekä luoneet epävarmuutta, ahdistusta ja rasismia. Kriisiviestinnän tulee perustua luottamukseen ja siinä tulee keskittyä yhteisön riskien havaitsemiseen. Ilman luottamusta ihmiset eivät noudata annettuja ohjeita. Luottamuksen lisäämiseksi kriisiviestinnässä on toimittava ajoissa. Viestien on oltava helposti ymmärrettäviä, avoimia ja helposti saatavilla. Kriisiviestinnän tavoitteena on minimoida pelko tekemällä selkeät ohjeet, miten toimia jokapäiväisessä elämässä epidemian aikana. On kerrottava rehellisesti, mitä tiedetään ja mitä ei vielä tiedetä, kuunneltava yhteisön pelkoja ja käsityksiä sekä katkaistava huhuilta mahdollisimman nopeasti siivet. Koska koronaepidemian tärkein ehkäisytöimenpide on tehokas itsehoito, se tarvitsee selkeää tietoa, joka voidaan siirtää yleisölle luottamus pohjaisen kriisiviestinnän kautta. Jokaisella maalla on oltava kriisiviestintäsuunnitelma ja epidemian torjuntasuunnitelma, koska infodemia ilmaantuu aina kriisissä ja on vaikea hallita, jos sitä ei huomioda. (Vaezi & Javanmard 2020).

Sosiaalisen median alustoilla, kuten YouTube ja Twitter, on suora yhteys ennennäkemättömään määrään sisältöä ja se voi lisätä huhuja ja kyseenalaisia tietoja. Algoritmit osaavat ottaa käyttäjien mieltymykset ja asenteet huomioon ja näin tuoda sosiaalisen median käyttäjille juuri sitä tietoa, jota heillä on taipumusta hankkia ja joka liittyy heidän maailmankatsomukseensa. Näin käyttäjä sivuuttaa omasta näkemyksestään poikkeavan tiedon ja alkaa muodostua polarisoituja ryhmiä tiettyjen kertomusten ympärille. Mikäli polarisaatio on korkea, niin väärää tietoa leviää helposti laajalle määrälle käyttäjiä. Jotkut tutkimukset sanovat, että väärät ja epätarkat tiedot leviävät jopa nopeammin ja laajemmalle kuin tosiasioihin perustuvat uutiset. Kuitenkin viittä sosiaalisen medianalustaa (Twitter, Instagram, YouTube, Reddit ja Gab) vertailtaessa koronapandemian puhkeamisesta 1. tammikuuta - 14. helmikuuta 2020 on huomattu, että Gab on alttiimpi väärin tietojen leviämiseksi. Mutta luotettavien ja kyseenalaisten tietojen leviämismalleissa ei ole merkittäviä eroja. Sisällönkulutuksen ja sosiaalisen median takana olevan sosiaalisen dynamiikan ymmärtäminen on tärkeää, koska se voi auttaa suunnittelemaan kriisin ajaksi tehokkaammat viestintästrategiat, kun sosiaalinen käyttäytyminen otetaan huomioon. (Cinelli, Quattrociocchi, Galeazzi, Carlo, Brugnoli, Schmidt, Zola, Zollo & Scala 2020, 2, 3, 9).

Infodemian levittämistä tapahtuu monella eri tasolla, ei vain kansalaisten ja opposition taholta, vaan myös valtioiden johtotasolla ja medioiden toimesta. Esimerkiksi USA:aan presidentti Donald Trump on viitannut useammassa tiedotustilaisuudessa Valkoisesta talosta klorikiinin ja sen johdannaisen hydroksiklorikiinin etuihin koronavirusta vastaan. Myös Brasilian presidentti Jair Bolsonaro on välittänyt videon, jolla todetaan hydroksikloriikin toimivan kaikissa paikoissa.

Kloriikkia ja hydroksikloriikkia käytetään globaalisti malarian torjuntaan. Lääkkeiden kysyntä on kasvanut merkittävästi, ja niiden saanti on uhattuna globaalisti. Kysynnän kasvaessa lääkkeen hinta on kasvanut paikoin merkittävästi, lisäksi markkinoille on tullut väärennettyjä hydrokloriikkilääkkeitä, jotka ovat uhka ihmisten terveydelle. Malarialääke voi auttaa koronavirusinfektion hoidossa, mutta laboratoriokokeissa ei ole riittävästi näyttöä niiden tehokkaasta vaikutuksesta Covid-19-virusinfektiota vastaan. Sen sijaan malarialääkkeen sivuvaikutuksena on kohonnut riski saada munuais- ja maksavaurio. (Piranty, 2020.)

Yhdysvaltalainen uutismedia CNN ennakoi huhun Italian alueen, Lombardian sulkemista ja julkaisi uutisen tuntia ennen kuin Italian pääministeri. Tämän seurauksena ihmiset tungeksivat juniin ja lentokentille ehtiäkseen pakoon ennen alueen sulkemista kohti Italian eteläisiä alueita ja näin vieden mahdollista tartuntaa paljon laajemmalle alueelle. Näin uutinen väärään aikaan pystyi häiritsemään Italian hallituksen aloitetta hillitä epidemiaa ja mahdollisesti lisäsi tartuntojen määrää. Siksi on tärkeää tutkia, miten ihmiset etsivät tai välittävät tietoa ja miten se vaikuttaa heidän käyttäytymiseensä, kun uutissykli on tiheä ja tieto hajautettua. Tietojen leviäminen voi vaikuttaa voimakkaasti ihmisten käyttäytymiseen ja muuttaa hallitusten toteuttamien vastatoimien tehokkuutta. (Cinelli, Quattrocchi, Galeazzi, Carlo, Brugnoli, Schmidt, Zola, Zollo & Scala 2020, 2).

Esimerkiksi koronaviruspandemian pohjalta syntyneestä misinformaatiokampanjasta on maaliskuussa 2020 USA:ssa konservatiivien lanseeraama #FilmYourHospital-infodemiaksi noussut misinformaatiohaaste. Haasteessa kuvataan sairaaloiden tyhjiä käytäviä. Näillä sosiaalisessa mediassa leviävillä videoilla ja kuvilla pyrittiin todistamaan, että koronaviruspandemia on harmiton tai sitä ei ole olemassa. Muun muassa kalifornialainen konservatiivien kongressiedustaja Lorraine DeAnna on jakanut misinformaatiota #FilmYourHospital-tunnisteen alla tavoittaen yhdellä twiitillä 760 000 katsojaa, twiitti sai lisäksi 18 000 uudelleentwiittausta ja 28 000 tykkäystä. Misinformaatiohaaste on levinnyt laajasti ympäri USA:ta ja Eurooppaa. 31.3.2020 mennessä kyseisellä tunnisteella merkityt videot olivat jo tavoittaneet miljoonia katsojia. Videot eivät levitä pelkästään valheellista kuvaa koronapandemiatilanteesta, vaan myös kannustavat ihmisiä olemaan välittämättä liikkumisrajoituksista ja sitä kautta mahdollisesti altistamaan itsensä virusinfektiolle tai levittämään viruspandemiaa. (France24.com, 2020; Zadrozny & Collins, 2020.)

3.1 Venäjä disinformaation levittäjänä

Venäjä on tunnettu disinformaation levittäjänä jo kauan ennen koronavirusta. Princetonin yliopistossa tehdyn tutkimukseen mukaan Venäjä on myös maailman aktiivisin disinformaatiota tuottava valtio. Tutkimuksen mukaan Venäjä tuotti valtiollisista toimijoista 72 % disinformaatiosta vuosina 2013-2018. Tutkimuksessa oli mukana yhteensä 24 maata. (Martin, D. & Shapiro J., 2019)

Myös EU-tasolla asiaan on herätty ja syksyllä 2015 perustettiin East Strat-Com -työryhmä Euroopan unioniin, joka toimii pääasiassa Venäjän Itä-Eurooppaan kohdistuvaa disinformaatiota vastaan. Työryhmä julkaisee muun muassa yksittäisiä raportteja EU-jäsenmaiden ja niiden kansalaisten käyttöön ja tuottaa sisältöä <https://euvsdisinfo.eu/> -verkkosivulla.

Venäjä on ollut aktiivinen disinformaation tuottaja myös Koronaepidemian aikana. Moskovassa asuva Ylen kirjeenvaihtajan Erkkä Mikkonen kertoo haastattelussaan, että Venäjällä on valmiit motiivit olemassa; se haluaa lisätä epätietoisuutta ja horjuttaa nykyistä maailmanjärjestystä ja siinä käytetään apuna propagandaa ja disinformaatiota. Molemmat edellä mainituista ovat tuttuja informaatiovaikuttamisen keinoja.

Mikkosen mukaan sisältöjä tuottaa tosi monet erilaiset toimijat niin valtiolliset toimijat kuin yksityishenkilöt. Yksi toimijoista on esimerkiksi Internet Research Agency, joka tunnetaan Suomessa paremmin Pietarin trollitehtaana. Pietarin trollitehtaan omistaja on liitetty Putinin lähipiiriin kuuluvan liikemiehen omistamaan mediayhtiöön. Tässä mediayhtiössä tuotetaan vääristeltäviä uutisia erilaisille sivustoille. Lisäksi suuret Venäjän valtion mediayhtiöt kuten RT ja Sputnik tuottavat eri kielillä disinformaatiota eri medioihin kuten radioon ja sosiaalisen median kanaviin. Myös tavalliset ihmiset levittävät tietoa, jolloin se muuttuu usein osin misinformaatioksi, sillä ihmiset eivät aina tiedä levittävänsä väärää tietoa.

Mikkonen kertoo haastattelussa myös, että Venäjällä televisio toimii päämedianana yli 40-vuotiaille venäläisille. Käytännössä kaikki Venäjän tv-kanavat ovat valtion hallinnassa ja asiat kerrotaan niissä niin kuin Kreml haluaa. Venäjällä on olemassa ainoastaan muutamia riippumattomia kanavia, mutta niitä ei pysty katsomaan kuin internetin kautta. Nuoremmat ikäpolvet saavat jo osittain tietonsa internetistä. Sieltä käsin pääsee kiinni myös laadukkaisiin ja riippumattomiin uutislähteisiin. Näin ollen erityisesti vanhempi sukupolvi altistuu disinformaatiolle.

Mikkonen on seurannut myös tarkasti Venäjän eri narratiiveja. Vuoden alussa oli enemmän sitä narratiivia siitä, ettei koronavirusta ole edes olemassa. Sitten ilmestyi narratiiveja, joissa puhuttiin länsimaisten biologisesta aseesta, jonka mukaan USA on luonut viruksen heikentääkseen Kiinaa, tai tällä yritetään heikentää Venäjää.

Uusimmat narratiivit liittyvät siihen, että Bill Gates on koronaviruksen takana. Gatesin tarkoituksena olisi rokottaa ihmisiin mikrosiruja, joilla ihmisiä kyetään valvomaan. Bill Gatesiin liittyvää teoriaa on aktiivisesti levittänyt muun muassa venäläinen tennistähti Marat Safin omissa sosiaalisen median kanavissaan. Yksi iso viesti ja tärkeä viesti on lisäksi se, että länsimaat ja Eurooppa eivät pärjää virukselle ja tämä tarkoittaa Euroopan tuhoa. Osa on salaliittoteorioita ja osa niitä, joissa on jotain totuus pohjaa, mutta viestiä liioitellaan.

EU vs Disinfo -verkkosivu julkaisi huhtikuun alussa listauksen Venäjän top-10 narratiiveista. Listalla korostuu eri teoriat siitä, että COVID-19 virus on tuotettu Yhdysvaltojen laboratoriossa. Hellmanin ja Wagnssonin (2017) mukaan

Venäjä on varsinkin viime vuosina käyttänyt informaatiovaikuttamisen keinoja ja levittänyt propagandaa eurooppalaisista valtioista. Venäjä on hyvin tietoinen tiedon voimasta ja hyödyntää sitä aktiivisesti vaikuttaakseen Euroopan valtioihin.

3.2 Väärä tieto voi tappaa

COVID-19 levisi Iranissa alkuvuonna 2020 ja ensimmäiset viitteet pandemiasta Iranissa saatiin virallisesti helmikuun 25. päivä 2020. Maaliskuun loppuun mennessä Iranissa oli jo 2500 kuollutta ja lähes 35 500 koronavirukseen sairastunutta. Tilanne eskaloitui osittain vastaavasti kuin Suomessa esimerkiksi käsidesit ja maskit loppuivat kaupoista ja sosiaalisessa mediassa lähti kiertämään paljon tietoa (Soltaninejad, 2020). Osa tiedosta oli misinformaatioita ja osa disinformaatioita. Yksi viesti lähti kiertämään sosiaalisessa mediassa kuitenkin ylitse muiden. Alkoholin juonti ehkäisee COVID-19 virukselta. Viesti lähti leviämään infodemian lailla eri sosiaalisen median alustoilla ja maaliskuun alkupuolella Teharinin sairaaloihin saapui ihmisiä, jotka olivat saaneet alkoholimyrkytyksen. Maaliskuun 28.päivä mennessä eli noin neljä viikko ensimmäisten koronatapauksien jälkeen, alkoholimyrkytysten takia sairaalahoitoon oli hakeutunut yli 2200 henkilöä, joista 824 joutui tehohoitoon ja heistä 296 kuoli. Yli 90 % sairastuneista oli 20-30 vuotiaita miehiä. Tutkimuksissa selvisi, että juodussa alkoholissa oli ollut poikkeuksellinen määrä metanolia, joka on aiheuttanut myrkytyksen. (Soltaninejad, 2020).

Iran on islamilainen valtio, jonka valtionuskonto on islam. Iranin lait ja yhteiskunta perustuvat šariaan eli islamilaiseen lakiin. Uskonnon takia myös alkoholin tuotanto, käyttö ja myynti ovat kiellettyjä. Käytännössä tämä tarkoittaa, että alkoholia tehdään myös kotitekoisesti ja sitä myydään pimeillä markkinoilla. Riski sairastua on siis erittäin suuri.

Province	Total cases	Fatal cases (%)
Fars	686	75 (10.9)
Khuzestan	673	63 (9.4)
East Azerbaijan	230	20 (8.7)
Ardabil	200	19 (9.5)
Razavi Khorasan	131	13 (9.9)
Tehran	97	23 (23.7)
Alborz	70	31 (44.3)
Kermanshah	41	2 (4.9)
Mazandaran	35	12 (34.3)
Kordestan	24	6 (25.0)
Total	2187	264 (12.1)

Kuva 2: Iranin tärkeimpien provinssien alkoholimyrkytysmäärät ja kuolleisuusprosentit (Soltaninejad, 2020)

4 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä KYBS7022 Informaatiovaikuttamisen keskeisiä kysymyksiä -kurssin harjoitustyössä tutustuttiin infodemioihin ja informaatiovaikuttamiseen. Kirjallisen raportin lisäksi harjoituksessa tuotettiin podcast. Podcastiin haastateltiin viestinnän asiantuntijaa Christina Forsgårdia ja Venäjään erikoistunutta Yleisradion toimittajaa Erkkä Mikkosta.

Harjoitustyön kirjallisen osion aluksi pohdittiin kirjallisuuslähteiden valossa, mitä ovat infodemia, valeuutinen, mis- ja disinformaatio ja miten ne liittyvät informaatiovaikuttamiseen. Tästä jatkettiin analysoimalla infodemioiden leviämistä ja pohdittiin, miten infodemioiden leviämistä voi estää. Kolmannessa osiossa mietittiin ketkä levittävät harhaanjohtavaa tietoa ja neljännessä osiossa mitä tavoitteita infodemioiden levittämisen taustalla on. Kirjallisuuskatsauksen lopuksi nostettiin esiin joitakin esimerkkejä liittyen viimeaikaisiin infodemioihin. Osiossa analysoitiin myös laajemmin Venäjän roolia disinformaation levittäjänä niin ennen koronapandemiaa kuin sen aikanakin ja tutustuttiin esimerkin kautta, miten väärä tieto voi tappaa.

Kirjallisuuslähteiden ja asiantuntijahaastattelujen valossa voidaan todeta, että disinformaatiota levittävät niin valtiolliset toimijat, kuten Venäjä ja Kiina, kuin yksityishenkilöt ja mediatkin. Venäjä on valtiona yksi aktiivisimmista disinformaation levittäjistä ja koronapandemia antoi Venäjälle hyvän tilaisuuden levittää monia eri narratiiveja, joiden tarkoituksena on tukea heidän päämääriään. Eri narratiivien tehtävänä on saattaa ihmisille omaan maailmankuvaan sopiva viesti ja siten pyrkimys vaikuttaa mahdollisimman useaan toimijaan, niin yksityisiin kuin valtioihin. Venäjän informaatiovaikuttamisen taustalla on tukea sen pyrkimyksiä vahvistaa Venäjän poliittista ja sotilaallista asemaa maailman johtajana.

Disinformaation yhtenä päätavoitteena voi olla esimerkiksi yhteiskunnan horjuttaminen ja epätietoisuuden lisääminen, myös raha voi toimia disinformaation levittäjän motiivina. Yhteiskuntarauhan taustalla on luottamus, jota disinformaatiolla pyritään horjuttamaan. Epävakaaseen ja polarisoituneeseen yhteiskuntaan, jossa kansa ei tiedä enää, mihin luottaa, on helpompi vaikuttaa ulkoapäin. On syytä muistaa, että osa mis- ja disinformaatiosta voi olla harmitonta, mutta osalla voi olla suuria kansanterveydellisiä vaikutuksia, kuten Iranin esi-merkkitapauksessa.

Infodemioiden ehkäisemisessä on tärkeää keskittyä oikean tiedon jakamiseen. Esimerkiksi Kiina on puuttunut voimakkaasti valeuutisten levittämiseen. Se määritteli valeuutisten levittämisen rangaistavaksi teoksi. Kiinan ohella muun muassa EU pyrkii paljastamaan valeuutisia niihin keskittyneillä nettisivuilla. Infodemioiden sekä mis- ja disinformaation suitsimisen haasteina on nykyaikainen nopean viestinnän kulttuuri ja monikanavaisuus. Eri kohde ryhmät seuraavat eri kanavia. Lisäksi kuka tahansa voi olla sisällöntuottaja ja tallennuslaitteita on lähestulkoon jokaisella.

LÄHTEET

- Cinelli M., Quattrocioni W., Galeazzi A., Carlo M., Brugnoli E., Schmidt A., Zola P., Zollo F. & Scala A. (2020). The COVID-19 Social Media Infodemic. Arxiv. 10 Mar 2020. <https://arxiv.org/pdf/2003.05004.pdf>
- EUvsDisinfo.eu (2.4.2020). Throwing coronavirus disinfo at the wall to see what sticks. Haettu osoitteesta <https://euvsdisinfo.eu/throwing-coronavirus-disinfo-at-the-wall-to-see-what-sticks/>
- Forsgård, C. (2020, huhtikuu 23). Henkilökohtainen haastattelu.
- France24.com (22.4.2020). How the #FilmYourHospital movement is spreading lies about Covid-19. Haettu osoitteesta <https://observers.france24.com/en/20200422-debunked-fake-film-hospital-lies-covid19>
- Hellman, M. & Wagnsson, C. (2017). How can European states respond to Russian information warfare? An analytical framework, *European Security*, 26:2, 153-170, DOI: 10.1080/09662839.2017.1294162
- Hua, J. & Shaw, R. (2020). Corona Virus (COVID-19) "Infodemic" and Emerging Issues through a Data Lens: The Case of China. <https://www.mdpi.com/1660-4601/17/7/2309/htm#cite>
- Lancet, T. (2020). COVID-19: Fighting panic with information. *The Lancet*, 395(10224), p. 537. doi:10.1016/S0140-6736(20)30379-2
- Martin, D. & Shapiro J. (2019). Trends in Online Foreign Influence Efforts. https://scholar.princeton.edu/sites/default/files/jns/files/trends_in_for eign_influence_efforts_2019jul08_0.pdf
- Mikkonen, E. (2020, huhtikuu 20). Henkilökohtainen haastattelu.
- Oksanen, P. & Sundbom, H. (8.4.2020). Informationspandemi desinformation i skuggan av coronakrisen. Haettu osoitteesta <https://frivarld.se/wp-content/uploads/2020/03/Informationspandemi.pdf>
- Piranty, S. (9.4.2020). Coronavirus fuels a surge in fake medicines. BBC News. Haettu osoitteesta <https://www.bbc.com/news/health-52201077>
- Rothkopf, D.J. (5.11.2003). When the buzz bites back. *The Washington Post*. Haettu osoitteesta <https://www.washingtonpost.com/archive/opinions/2003/05/11/when-the-buzz-bites-back/bc8cd84f-cab6-4648-bf58-0277261af6cd/>

- Soltaninejad, K. (2020). Methanol mass poisoning outbreak: a consequence of COVID-19 pandemic and misleading messages on social media. *Int J Occup Environ Med* 2020;11:e1-e3. doi: 10.34172/ijoem.2020.1983
- Uber, M. (23.3.2020). Venäjä keittää koronasoppaa - Kremlä tukeva media levittää koronavirukseen liittyviä huhuja ja valeuutisia. Tavoitteena on lisätä epäluuloa ulkomailla ja aiheuttaa hämmennystä kotimaassa. *Suomen Kuvalehti*. Haettu osoitteesta <https://suomenkuvalehti.fi/jutut/ulkomaat/venaja-sotkee-koronavirus-soppaa-huhuilla-ja-valeuutisilla-kotiyhteisossa-halutaan-hammentaa-ulkomaille-kylvaa-epaluottamusta/>
- Vaezi A, Javanmard SH. Infodemic and risk communication in the era of CoV-19. *Adv Biomed Res* 2020;9:10. Saatavilla <http://www.advbiores.net/article.asp?issn=2277-9175;year=2020;volume=9;issue=1;spage=10;epage=10;aulast=Vaezi>
- Vehkoo, J. (14.3.2020). Valheenpaljastaja: Tervetuloa infodemian aikaan! Näistä merkeistä tunnistat koronaviruksesta levitetävän väärän tiedon. *Yle.fi Oppiminen*. Haettu osoitteesta <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2020/03/14/valheenpaljastaja-tervetuloa-infodemian-aikaan-naista-merkeista-tunnistat>
- Zadrozny, B. & Collins, B. (31.3.2020). Coronavirus deniers take aim at hospitals as pandemic grows. *NBC News*. Haettu osoitteesta <https://www.nbcnews.com/tech/social-media/coronavirus-deniers-take-aim-hospitals-pandemic-grows-n1172336>
- Zarocostas, J. (2020). How to fight an infodemic. *The Lancet*, 395(10225), p. 676. doi:10.1016/S0140-6736(20)30461-
- Zhiwen H., Zhongliang Y., Qi L., Yongfeng H. (2020). Infodemiological study on COVID-19 epidemic and COVID-19 infodemic. February 2020. DOI: 10.20944/preprints202002.0380.v3